

דף הרחבות לנושא –**מאבות מלאכות שבת (שיעור 11)****מלאכות בורר – ביד ומיד**

שיעור מספר 61

❖ **העמקה בשיטה הסוברת שההיתר מבוסס על דיני שינוי****תלמוד בבלי מסכת שבת דף צד עמוד ב**

תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר: צפורן שפירש רובה, וציצין שפרשו רובן, ביד - מותר, בכלי - חייב חטאת. מי איכא מידי דבכלי חייב חטאת, וביד מותר לכתחלה?

לכאורה הגמרא אומרת כך – קציצת הציפורן בעזרת כלי אסורה מדאורייתא. קציצתה ביד מותרת. לכאורה טעם ההיתר הוא מפני שזה נעשה בשינוי. הגמרא תמהה על כך – אם פעולה מסוימת אסורה מדאורייתא, ביצוע אותה הפעולה בשינוי נאסרת מדרבנן! ברם אנחנו מכירים מלאכה האסורה בדיוק באופן זה – בעזרת כלי, אסורה מדאורייתא, ובידו – מותרת. מלאכת בורר, בה אנו עוסקים!

שפת אמת מסכת שבת דף צד עמוד ב

קשה דהא איכא כה"ג לעיל (ע"ד) בבורר, דביד מותר, ובנפה וכברה חייב!

לכאורה לפי שיטת הר"ח והרשב"א, ההיתר במלאכת בורר נובע מכך שזו נתפסת כפעולה שונה לחלוטין. זו ברירה בדרך אכילה, זהו מעשה שונה במהותו. ברם, לפי רש"י לכאורה הדברים קשים, שכן לשיטתו ההיתר נובע מהשוני מדרך הבוררים, ולא מהיותו דרך אכילה. אם כך, מדוע הברירה מותרת, ואיננה אסורה מדרבנן? יתכן ומסיבה זו רש"י כותב פעם אחר פעם שכל שינוי הוא שינוי מדרך הבוררים. אם כך, לא מדובר בשינוי רגיל, אלא בשינוי מבחינות רבות כל כך, בכדי שזה לא ידמה למלאכה המקורית, וייחשב פעולה שונה. כך לכאורה משמע בדברי שבלי הלקט –

ספר שבלי הלקט ענין שבת סימן צב

אמרינן גבי בורר בנפה ובכברה חייב בקנין ובתמחוי דהוי שינוי פטור אבל אסור ביד דהוי שינוי גמור מותר לכתחלה

❖ **האם ישנם מצבים בהם נעדיף ברירת פסולת מאוכל?****תלמוד בבלי מסכת ביצה דף יז עמוד ב**

משנה. הבורר קטניות ביום טוב, בית שמאי אומרים: בורר אוכל ואוכל, ובית הלל אומרים: בורר כדרכו, בחיקו בקנון ובתמחוי, אבל לא בטבלא ולא בנפה ולא בכברה. רבן גמליאל אומר: אף מדיח ושולה. גמרא. תניא, אמר רבן גמליאל: במה דברים אמורים - כשהאוכל מרובה על הפסולת, אבל פסולת מרובה על האוכל - דברי הכל נוטל את האוכל ומניח את הפסולת. פסולת מרובה על האוכל מי איכא מאן דשרי? - לא צריכא, דנפיש בטרחא וזוטר בשיעורא

רש"י מסכת ביצה דף יז עמוד ב

גמרא. במה דברים אמורים - דשרו בית הלל ליטול פסולת ממש ולהשליך. מי איכא מאן דשרי - נאפילו לטלטל, והא בטילי ליה מיעוטא לגבי רובא, והוה ליה ככוליה פסולת ולא חזי. דנפיש בטרחא - שישנו דק, והכי קאמר: במה דברים אמורים - בזמן שטורח האוכל מרובה על של פסולת, הוא דקא אמרי בית הלל נוטל פסולת, דמעוטי בטרחא עדיף, אבל אם טורח הפסולת מרובה על של האוכל - דברי הכל כו'.

מהסוגיה עולה שישנם שלושה מצבים – א. אוכל מרובה מפסולת – לפי בית הלל בורר ביום טוב כדרכו, את הפסולת מהאוכל. ב. פסולת מרובה מאוכל – אסור לטלטל בכלל. ג. אוכל מרובה בנפח מפסולת, אך הפסולת מרובה במספר – בורר את האוכל מהפסולת. אך ר"ת מבאר אחרת –

תוספות מסכת שבת דף קמב עמוד ב

נראה לר"ת דטעמא משום דכי אוכל מרובה על הפסולת הוה פסולת כבטל לגבי רובו ומותר ליטלו מן האוכל ולזורקו, אבל פסולת מרובה על האוכל לא בטיל ליה פסולת לגבי אוכל ... והא דמוקי לה בספ"ק דביצה (ד' יד : ושם) כגון דנפיש בטרחא וזוטר בשיעורא אוכל קאי ולא אפסולת

כלומר, בכל מקרה האוכל אינו בטל לפסולת ונאסר בטלטול. מה שהגמרא אומרת במסקנתה הוא שהיתרם המיוחד של בית הלל, שמשום טרחת יום טוב התירו לברור פסולת מאוכל, הוא רק אם יש יותר אוכל מפסולת. אם יש יותר פסולת מאוכל, יש לברור את האוכל, ואפילו אם יש יותר טרחה בברירת האוכל (בגלל שהאוכל קטן יותר).
גם מדברי הריף מדויק כדבריו –

רי"ף מסכת ביצה דף ז עמוד א

תניא רשב"ג אומר בד"א בזמן שהאוכל מרובה על הפסולת אבל פסולת מרובה על האוכל דברי הכל נוטל את האוכל ומניח את הפסולת. פסולת מרובה על האוכל פשיטא מי איכא מאן דשרי לא צריכא דנפיש בטרחא וזוטר בשיעורא

מהו ה"פשיטא"? לפי דברינו האחרונים זה מובן. רשב"ג מבאר שהיתרם של בית הלל הוא רק אם יש יותר אוכל מפסולת. אם יש יותר פסולת מאוכל, עדיף לברור את האוכל. מקשה הגמרא – ברור שזה כך, הרי כל היתרם של בית הלל נועד למעט בטרחה! עונה הגמרא – הכלל הוא קטגורי. כלומר – גם אם יש טרחה גדולה יותר בברירת האוכל, יש לברור את האוכל, מכיוון שבית הלל מתירים רק אם יש יותר פסולת מאשר אוכל. הב"ח מדייק שלפי השו"ע אסור לברור אוכל מפסולת אם הפסולת מרובה –

ב"ח אורח חיים סימן שיט אות ג

משמע בשלחן ערוך (סעיף א) שלא כתב איסור זה לפי פירוש רש"י והרא"ש ורבינו ומכל מקום כיון שלא כתב ג"כ היתר לברור האוכל אף על פי שהוא מועט אלא כתב סתם דבוררין אוכל מתוך הפסולת בידו לאכול לאלתר משמעו דוקא כשהאוכל מרובה כמו שהוא הרגילות אבל כשהאוכל מועט מן הפסולת לא אמר בה לא איסור ולא היתר והילכך יש לנו להחמיר שלא לטלטלו כלל כשהפסולת מרובה מן האוכל

אך הפוסקים חלקו עליו. השאלה היא איך לקרוא את הסעיף הזה בשו"ע –

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שיט סעיף ד

הבורר פסולת מתוך אוכל, אפילו בידו אחת, חייב. הגה: ואפילו האוכל מרובה ויש יותר טרחה צברית האוכל. אפ"ה לא יצרר הפסולת אפי' כדי לאכול לאלתר

השו"ע אומר שאם ברר את הפסולת, חייב. הרמ"א אומר שאפילו אם האוכל מרובה ויש יותר טרחה בברירתו, לא יברור את הפסולת. מצד אחד, זו הערה על דברי השו"ע, שמשמעה שחייב על ברירת הפסולת בכל מקרה. לא נאמר כאן באיזה אופן מותר לברור. אולי במצב זה אין היתר לברור, מכיוון שבהכרח יעבור על איסור בורר או על איסור מוקצה!

אליה רבה סימן שיט ס"ק ח

לעני"ד ... אדרבה, מסתימת השי"ע משמע דאף כשאוכל מועט מותר וכך הקלו ופסקו רוב הפוסקים.

בשיעור אנו חוקרים אם היתר "דרך אכילה" נובע בעיקר מדמיונו לדרך האכילה, או בעיקר מהיותו שונה משמעותית מברירה לאוצר. אחד הקריטריונים להיתר הוא ברירת האוכל מהפסולת. מדברי ר"י עולה נפקא מינה משמעותית לשאלה זו –

הגהות אשרי מסכת שבת פרק ז סימן ד הגהה א

מיהו היכא דפסולת מרובה על האוכל אור"י דדרך ברירה היינו אוכל מתוך פסולת חייב, אבל פסולת מתוך אוכל היה מותר, אם לצורך לאכול מיד עושה, דאין זה דרך ברירה
דברי ר"י מזכירים את דברי רש"י שעסקנו בהם בשיעור –

רש"י מסכת שבת דף עד עמוד א

אוכל מתוך הפסולת - לא דרך ברירה היא.

לפי רש"י, היתר הברירה באופן זה נובע מכך שהברירה לא נעשית כדרך הבוררים. הבוררים בוררים את הפסולת מתוך האוכל. ברירת האוכל מהפסולת היא ברירה ב'שינוי'.
 ר"י ממשיך את הקו הזה ואומר שאם יש יותר פסולת מאשר אוכל, דרך הבוררים היא לברור את האוכל. אם כך במצב זה יש לברור את הפסולת מהאוכל, כדי לשמר את השוני מדרך הבוררים.
 אך כאשר הפסולת מרובה מהאוכל, דרך האכילה היא לברור את האוכל, ולא את הפסולת. לכן לפי הסוברים שהיתר מבוסס על דמיונו לדרך האכילה, עדיין יש להורות לברור את האוכל מהפסולת, ולא להיפך.
 ברם, גם את זאת דחו רוב הפוסקים, ולהלכה בכל מקרה נכון לברור את האוכל מהפסולת, ולא להיפך.

❖ **פירוש הגמרא לפי שיטה זו, ראשונים נוספים ודיונים באחרונים**

בשיעור 59 למדנו את סוגיית הגמרא הבאה –

תלמוד בבלי מסכת שבת דף עד עמוד א

תנו רבנן: היו לפניו מיני אוכלין - בורר ואוכל, בורר ומניח. ולא יברור, ואם בירר - חייב חטאת. מאי קאמר?
 אמר עולא: הכי קאמר: בורר ואוכל - לבו ביום, ובורר ומניח - לבו ביום; ולמחר לא יברור, ואם בירר - חייב חטאת.
 מתקיף לה רב חסדא: וכי מותר לאפות לבו ביום? וכי מותר לבשל לבו ביום?
 אלא אמר רב חסדא: בורר ואוכל - פחות מכשיעור, בורר ומניח - פחות מכשיעור. וכשיעור - לא יברור, ואם בירר - חייב חטאת. מתקיף לה רב יוסף: וכי מותר לאפות פחות מכשיעור?
 אלא אמר רב יוסף: בורר ואוכל - ביד בורר ומניח - ביד. בקנון ובתמחוי - לא יברור, ואם בירר - פטור אבל אסור, ובנפה ובכברה - לא יברור, ואם בירר - חייב חטאת. מתקיף לה רב המנונא: מידי קנון ותמחוי קתני!
 אלא אמר רב המנונא: בורר ואוכל - אוכל מתוך הפסולת, בורר ומניח - אוכל מתוך הפסולת, פסולת מתוך אוכל - לא יברור, ואם בירר - חייב חטאת. מתקיף לה אביי: מידי אוכל מתוך פסולת קתני!
 אלא אמר אביי: בורר ואוכל - לאלתר, ובורר ומניח - לאלתר, ולבו ביום - לא יברור, ואם בירר - נעשה כבורר לאוצר, וחייב חטאת. אמרוהו רבנן קמיה דרבא, אמר להו: שפיר אמר נחמני.

למדנו שדברי רב יוסף, רב המנונא ואביי התקבלו כולם להלכה. רוב הראשונים למדו את הפסיקה באופן הבא –
 בברייתא נאמר "בורר ואוכל, בורר ומניח. ולא יברור, ואם ברר - חייב חטאת". כלומר – בורר ואוכל או מניח לסעודה הסמוכה, בכפוף לשלושת התנאים הנ"ל, ואם ברר בהשמטת אחד התנאים – חייב חטאת.
 ברם, הרי"ד מבאר את הסוגיה באופן הבא –

ספר המכריע סימן כג

לא סבר רב המנונא את דברי רב יוסף לומר שאין הלכה כמותו, דודאי כן הלכה, אלא מיהו פירוש דברי הברייתא אינו מיושב יפה, דלא תני קנון ותמחוי נפה וכברה.
 אלא אמר רב המנונא: בורר ואוכל אוכל מתוך פסולת, בורר ומניח אוכל מתוך פסולת, אבל פסולת מתוך אוכל לא יברור, ואם בירר חייב חטאת.
 נראה לי דרב המנונא בנפה ובכברה קאמר, ומשום הכי חייב חטאת בפסולת מתוך אוכל, ואף על גב דהוא בורר לאוכל, וגם רב יוסף שחייב בנפה ובכברה, בפסולת מתוך אוכל חייב, דאלו אוכל מתוך פסולת, שנוי הוי, ולא מחייב עליה חטאת לעולם ... ורב המנונא ורב יוסף לא פליגי, אלא שסבר רב המנונא שרב יוסף לא יישב הברייתא יפה, ובא הוא וישבה.

(שימו לב שהרי"ד מבאר שטעם ההיר הוא מפני השינוי)

בדומה לביאורם של רוב הראשונים, הרי"ד מבאר שאין מחלוקת בין רב המנונא ורב יוסף להלכה. בשונה מהם, הוא מבאר שעולה מכך שרב המנונא מבאר שגם הסיפא אומרת כך – מכיוון שהוא בורר פסולת מאוכל, שלא לשימוש מידי, בעזרת כלי – חייב חטאת. אילו היה בורר אוכל מפסולת, היה זה שינוי, והיה פטור אבל אסור.

עולה מדבריו שברירת פסולת מאוכל לשימוש מידי ביד – מותרת.

מתקיף לה אביי: מידי אוכל מתוך פסולת ופסולת מתוך אוכל קתני? פירוש: גם אביי סותר תירוצו של רב המנונא, שגם הוא לא יישב הברייתא יפה, דלא תני "אוכל מתוך פסולת". ואף על פי שהלכה כדברי רב המנונא, לשון הברייתא אינו משמע שידבר בזה.

אלא אמר אביי: בורר ואוכל לאלתר, בורר ומניח לאלתר, ולבו ביום לא יברור, ואם בירר – נעשה כמי שבורר לאוצר וחייב. ופירוש: אין לדקדק ולומר דמדקאמר אביי 'לבו ביום לא יברור, ואם בירר חייב חטאת', שמע מינה דבנפה וכברה קאמר, דאילו ביד ליכא חיוב חטאת, דאי בנפה וכברה קאמר, היכי הוה שרי לברור ולאכול, והא רב יוסף הוה מחייב עליה חטאת, ואביי הוה שרי ליה לגמרי! ותו, כיון דנפה וכברה קא עביד, אמאי לא אקשינן עליה: וכי מותר לאפות ולבשל כדי לאכול? כדאקשינן לעיל לעולא! אלא לאו שמע מינה ביד קאמר, וסבירא ליה, אף על גב דביד הוי

שינוי גמור ומותר לכתחילה, הני מיילי לברור ולאכול או לברור ולהניח לאלתר לצורך אותה הסעודה, אבל אם דעתו להניח לו, אפילו לבו ביום, נעשה כבורר לאוצר, שגם ביד דרך העולם הוא לברור ולהניח לאוצר, שכן אדם שיש לו דבר מועט בוררו יד על יד, והילכך חייב חטאת ולא הותר ביד אלא לצורך סעודתו

... ואינו נראה לי לפרש דברי אביי באוכל מתוך פסולת דאילו כן לא הוה מחייב חטאת אפילו בקנון ובתמחוי כל שכן בנפה ובכברה מפני שהוא שינוי כדפרישית וכל שכן ביד אלא ודאי בפסולת מתוך אוכל קאמר ואפי' הכי לברור ולאכול ביד שרי

הרי"ד מדגיש בסוף דבריו שאם בורר ביד לצורך שימוש מאוחר יותר, חייב, ואינו נחשב שינוי. אך אם בורר ביד לשימוש מיידי – מוסכם שמותר לברור פסולת מאוכל או להיפך.

אם כך יוצא –

ברירה לשימוש מאוחר יותר – אוכל מפסולת הוא שינוי, ופטור. פסולת מאוכל – חייב, אפילו אם ברר ביד.

ברירה לשימוש מיידי – ביד – מותר לברור פסולת מאוכל או להיפך. בקנון – פטור, בנפה – חייב.

האגלי טל הביא מספר ראיות לכך שגם בעלי התוספות סוברים כך. ראיותיו מורכבות. נביא מעט מדבריו –

תלמוד בבלי מסכת שבת דף עד עמוד א

כי אתא רב דימי אמר: שבתא דרב ביבי הואי, ואיקלעו רבי אמי ורבי אסי. שדא קמייחו כלכלה דפירי, ולא ידענא אי משום דסבר אוכל מתוך פסולת אסור, אי משום עין יפה הוא דמכוין

רבי אמי ורבי אסי התארחו אצל רב ביבי. רב ביבי השליך את הפירות מהסל, וכך הפירות והפסולת התפזרו. רב דימי התלבט אם עשה כך מפני שסבר שאסור לברור את הפירות מהפסולת.

תוספות מסכת שבת דף עד עמוד א

פ"י לא ידענא מה שלא ביררם תחלה קודם שהביאם לפניו, אבל אין לפרש מה שלא ביררם בשעה שהניח לפניו, דאם כן מאי קאמר 'אי משום דקסבר אוכל מתוך פסולת אסור', דהא לכולי עלמא שרינן אוכל מתוך פסולת לאלתר

בעלי התוספות מבארים שהספק היה אם רב ביבי סובר שמותר לברור אוכל מפסולת לשימוש מאוחר יותר. אך ברור שהאפשרות לברור את האוכל מהפסולת בעת ההגשה מוסכמת.

האגלי טל מקשה – יוצא שרב דימי מתלבט אם היה מותר לרב ביבי לברור את האוכל מהפסולת לצורך שימוש מאוחר יותר. אך ברור ומוסכם שאין היתר לכך!

לכן אומר האגלי טל – כנראה שהנחה זו איננה נכונה. לא ברור אם מותר לברור אוכל מפסולת לצורך שימוש מאוחר יותר.

תוספות מסכת שבת דף עד עמוד א

היו לפניו שני מיני אוכלין גרסי' - וכן פירש ר"ח, דבאוכל מתוך אוכל שייכא ברירה, שבורר אותו שאינו חפץ לאכול מתוך אותו שרוצה לאכול אותו שאינו חפץ בו חשיב פסולת לגבי אותו שחפץ לאכול וכן משמע בירושלמי דגרס הבורר אוכלים מתוך אוכלים חזקיה אמר כו'.

האגלי טל מדגיש – לכאורה אסור גם לברור אוכל מפסולת, אם עושה כך לאחר זמן. מדוע בעלי התוספות מדגישים את הצד של ברירת פסולת מאוכל? מפני שסוברים שרק ברירת פסולת בהחלט אסורה.

מתוך הדברים, ומראיות נוספות, מסכם האגלי טל –

אגלי טל מלאכת בורר ס"ק א אות יז

העולה מזה לשיטת התוספות – פסולת מאוכל לאחר זמן, בין ביד, בין בקנון ותמחוי, וכל שכן בנפה וכברה – חייב חטאת. פסולת מתוך אוכל – לאלתר ביד מותר, בקנון ותמחוי פטור, בנפה וכברה חייב חטאת. אוכל מתוך פסולת – אין חילוק בין לאלתר בין לאחר זמן, לעולם בנפה וכברה חייב חטאת, בקנון ותמחוי פטור אבל אסור, ביד מותר.

גם הריטב"א למד כך את דברי בעלי התוספות, על כן הוא מביא את שיטתם ותמה עליהם –

חידושי הריטב"א מסכת שבת דף עד עמוד א

נמצינו למדין אליבא דהילכתא דכל לברור אפילו לבו ביום אסור ואפי' בידו ואפי' אוכל מתוך פסולת, וחייב חטאת יש בו אליבא דאביי ורבא מיהת, ובנפה וכברה חייב אפי' לאכול לאלתר, ובקנון ותמחוי פטור אבל אסור, ואין לנו מותר אלא לברור לשעתו בידו אוכל מתוך פסולת כדברי אביי ורבא, ולדעת התוספות אפילו פסולת מתוך האוכל כשעושה בידו לשעתו, ואין היתר זה מחוור.

❖ **גדרי איסור בורר בניתוק דברים מחוברים**

הערוך (מעין מילון שחיבר רבי נתן מרומי (ד,תשצ"ה-ד'תתס"ו), מראשוני איטליה. פירושו נחשבים כשיטת (ראשונים), בערך "דש" מבאר את ההבדל בין אבות המלאכה. הדש הוא המפרק את התבואה מגרעיניה. בכדי להבהיר את ההבדל בין הדש לבין הבורר, מבאר הערוך –

ערוך ערד 'דש' (השלישי)

הזורה הבורר והמרקד, כולן מעבירין פסולת המעורבת באוכל ואינה מחוברת

מדבריו עולה שאין מלאכת ברירה באוכל המחובר לפסולת. ניתוק האוכל מהפסולת איננה ברירת תערובת. כך גם מדייקים אחרונים מדברי המרדכי –

מרדכי מסכת ביצה פרק ביצה רמז תרסב

מצאתי שיש היתר בניקור בשר ביום טוב¹ ואין כאן משום שוייא אוכלא, דכל הבשר המותר בכל מקום שהוא ואוכל חשוב במקום קביעות הבשר. וברירה לא שייכא כאן

מדוע "לא שייך" לדון על בורר כאן? נראה שדבריו הם כדברי המאירי –

בית הבחירה (מאירי) מסכת שבת דף קלד עמוד א

אין לפקפק בנקור הירך מטעם בורר שכל שהוא מחתך בידו אינו נקרא בורר:

לפי הראשונים הללו, אין איסור בורר בחיתוך הפסולת והפרדתה מהאוכל. בשם חדש מלמד מכאן זכות על מנהג ישראל להוציא את העצמות מהדגים –

שם חדש² על היראים סימן רעד דף נד ע"ב

... בדבר מחובר לא שייך ברירה ... דלא שייך בורר אלא בדבר המעורב ... ומשם בארה היתר ליום שבת קודש להסיר מהדגים חוט השדרה שבתוכו עם הקוצים, שכולם דבוקים ... חדא, דאיכא סכנת האוכלים ... ועוד, דאין במחובר דין ברירה ... והמאמר מרדכי לא הזכיר ספר הערוך וכל אלה הפוסקים ... שאו הזכירם ודאי שלא היה מחמיר היפך המנהג הפשוט בישראל

על סמך שיטה זו, הרב עובדיה מתיר להסיר את הנוצות מהעוף בשבת (למרות שלכאורה זו הסרת הפסולת, ולא האוכל) –

שו"ת יביע אומר חלק ה - אורח חיים סימן לד אות ד

דון מינה לני"ד, שסופי הנוצות ושרשיהן תקועים בעור העוף, יתלכדו ולא יתפרדו, הו"ל כברירה בדבר המחובר דלא חשיב בורר כלל

בילקוט יוסף, בנו מצרף את העיקרון הזה לשורה של היתרים

ילקוט יוסף שבת ג סעיפים נד-נח

נד. האוכל תפוח או אגס הפגום בחלקו, מותר לו לחתוך בשבת בסכין בשעת אכילתו את החלק הפגום כדי לאכול את הנשאר, ואין זה נחשב כבורר פסולת מתוך אוכל.

נה. מותר להוציא את העוקץ שבראש הפרי, כגון העוקץ שבראש התפוחים, בשעת אכילת הפרי. והמחמיר על עצמו תבא עליו ברכה.

נו. תמרים או מישמשים, מותר להוציא מהם את הגרעין ביד בשעת האכילה, ואין לחוש בזה לאיסור בורר פסולת מתוך אוכל.

נז. מותר לקלף בשבת שום או בצל, ביד או בסכין על מנת לאכול לאלתר, ואינו נחשב כבורר פסולת מתוך אוכל, שהואיל ודרך אכילה בכך מותר. אבל אין לקלפם על מנת להניחם לסעודה אחרת.

נח. והוא הדין לכל מיני פירות שיש עליהם קליפה, כגון תפוחי זהב ואשכוליות, וכיוצא בהם, או ביצים, שמותר לקלפם על דעת לאוכלם לאלתר. ויש מתירים בזה אף אם קולף על מנת להניח, שמאחר שהקליפה דבוקה ממש לפרי, אין בזה דין בורר. והנהוגים להקל יש להם על מה שיסמוכו.

¹ בשבת זו בעיה, שכן אין יכולת לבשל את רגלי הבהמה בשבת

² הרב חיים דניאל פנסו, מגדולי הפוסקים בקרב המקובלים בירושלים לפני כ-250 שנה. ספרו "שם חדש" הוא ספר הערות ופסקים על ספר "יראים"

יש להזכיר שמדברי השש"כ ויתר פוסקי אשכנז שלמדנו עולה שלא הסכימו עם היתר זה. בשיעור הקודם למדנו מחלוקת אם יש בקילוף תפוחים חשש של ברירה. לכאורה קילוף התפוחים הוא חיתוך הקליפה. יש לזכור שבירושלמי מדובר על קילוף של שום ובצל, וקליפות אלו אינן מחוברות לאוכל שבקליפה. המגן אברהם הוא שהרחיב את האיסור לתפוחים. לכאורה המגן אברהם אכן לא מקבל את דברי הערוך המרדכי והמאירי.

❖ **האם אפשר לתקן מעשה ברירה על ידי אכילה לאלתר, ולהיפך – לברור בהיתר, שיהפוך למפרע לאיסור?**

?

שער הציון סימן שיט ס"ק ה

אם בריר לאותה סעודה ואחר כך נמלך לעזבה לסעודה אחרת, אף דחיוב חטאת אין בזה, דקדמה מעשה למחשבה, מכל מקום לא אריך למעבד הכי [פרי מגדים], וצריך ראייה לדבריו

הפרי מגדים פוסק שדאי שאי אפשר לחייב חטאת למפרע על מעשה זה, אך ודאי שעדיף לאכול את מה שברר. שער הציון מעיר שדבריו דורשים הוכחה. לכאורה אם ברר באופן המותר, החלטתו מאוחר יותר שלא לאכול את האוכל איננה משנה דבר, ואין עניין 'להחמיר' ולאכול את האוכל. כמובן שגם ההיפך הוא נכון – אם ברר בכדי להשתמש באוכל מאוחר יותר, אין דרך לתקן את האיסור שעבר על ידי החלטה לאכול את האוכל כעת. וכך הובא גם בארחות שבת (חלק א, פרק ג, סעיף נח).

❖ **ראיות הרב פיינשטיין**

בשיעור הקודם למדנו את המחלוקת אם יש בקילוף תפוחים איסור בורר. אין כל כך אפשרות להסיר את קליפת התפוח ביד. הפוסקים לא הביאו את זה כראיה להחמיר. עולה שמוסכם על כולם שאם הסכין אינו מסייע במיוחד לברירה, אין לכך דין של בורר בכלי, אלא בורר ביד.

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן קכד

וראיה גדולה מהא שלקלוף שומים ובצלים ולהמגי"א אף לקלוף תפוחים אסור משום בורר כדאיתא /או"ח/ ס"ס שכ"א ומ"מ מפורש שם דרק להניח אסור אבל לאכול לאלתר שרי, אף שסתם קליפת שומים ובצלים הוא בסכין, ותפוחים אי אפשר כלל לקלוף ביד. אלא צריך לומר כיון דלעצם הברירה אין הסכין מברר ביותר באם היה עושה זה ביד ומה שעושה בסכין הוא מחמת שאי אפשר לו לעשות החתיכה ביד, או אף שאפשר לו בדוחק ובקושי אבל קל הוא לעשות על ידי סכין ולא מסייע לענין הברור כלום, הוא כבורר ביד שמותר לאכול לאלתר.